

ΜΑΡΩ ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ

Η δικηγόρος

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ:
8.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η δικηγόρος**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Μάρω Βαμβουνάκη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: *Οι ερωτευμένοι (Les Amoureux)* του Émile Friant,
ελαιογραφία σε καμβά, 1888, Μουσείο Καλών Τεχνών του Νανσί
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© Μάρω Βαμβουνάκη, 2015
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2015

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2015, 8.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1324-2
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1325-9

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiu Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

ΜΑΡΩ ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ

Η δικηγόρος

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- Ο Αρχάγγελος του καφενείου*, διηγήματα, 1η έκδοση,
Εκδ. Πύρινος Κόσμος 1978, εξαντλήθηκε.
- Ο Κύκνος κι αυτός*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. Οδυσσέας
1979, 10η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ, 1996.
- Το χρονικό μιας μοιχείας*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. Δόμος 1981, 23η έκδοση 1998.
- Αυτή η σκάλα δεν κατεβαίνει*, διηγήματα, 1η έκδοση,
Εκδ. Δόμος 1982, 11η έκδοση 1998.
- Ντούλια*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. Δόμος 1984, 11η έκδ. 1998.
- Χρόνια πολλά γλυκιά μου*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1985, 12η έκδοση 1999.
- Ο αντίπαλος εραστής*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1986, 22η έκδοση 2007.
- Η μοναξιά είναι από χρώμα*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1987, 27η έκδοση 2007.
- Ιστορίες με καλό τέλος*, διηγήματα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1988, 12η έκδοση 2000.
- Οι παλιές αγάπες πάνε στον Παράδεισο*, μυθιστόρημα,
1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1990, 33η έκδοση 2009.
- Τα κλειστά μάτια*, αφήγημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1990,
8η έκδοση 2001.
- Τανγκό μες στον καθρέφτη*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1992, 15η έκδοση 2001.
- Το δωμάτιο που ταξιδεύει*, παιδικό, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1992, 2η έκδοση 1996.
- Λουλούδι της κανέλλας*, ταξιδιωτικό, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1993, 5η έκδοση 1998.
- Θεατρικά 1*, θέατρο, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1994,
2η έκδοση 2007.
- Θεατρικά 2*, θέατρο, 1η έκδοση, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1994,
2η έκδοση 2007.
- Με βελούδινα βήματα ο χρόνος*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1995, 6η έκδοση 1999.

- Τα ραντεβού με τη Σιμόνη*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1996, 10η έκδοση 2003.
- Ο πιανίστας και ο θάνατος*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση (με το
ψευδώνυμο Βίργκω Βολάνη), Εκδ. Δόμος 1993,
8η έκδοση 2000.
- Η κραταιά αγάπη*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1998, 11η έκδοση 2004.
- Τηλεφωνήματα και ενοχές*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 1999, 6η έκδοση 1999.
- Το τραγούδι της μάσκας*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2000, 6η έκδοση 2006.
- Ο Ντάνκαν γυρεύει τον Θεό*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2001, 3η έκδοση 2001.
- ΕΡΩΤΑΣ: Το γελοίο και το δέος*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2002, 5η έκδοση 2004.
- Όταν ο Θεός πεθαίνει* (μια συζήτηση με τον Αλέξανδρο Κατσιάρα),
1η έκδοση, Εκδ. Δόμος 2003, 4η έκδοση, Εκδ. Αρμός 2008.
- Όχι άλλη αναβολή*, Μιχάλη, βιογραφικό αφήγημα, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2004, 2η έκδοση 2004.
- Τα πράγματα που ζουν απ' τον χαμό*, 1η έκδοση,
Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2005, 3η έκδοση 2006.
- Αντήχησα απ' το παρελθόν*, μελέτημα, Εκδ. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ 2007.
- Όλοι φοβούνται τον έρωτα*, Εκδ. Αρμός 2012, 9η έκδοση 2013.

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

- Ο παλιάτσος και η Άνιμα*, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2006, 69η χιλιάδα 2015.
- Το φάντασμα της αξόδευτης αγάπης*, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2008, 86η χιλιάδα 2015.
- Χορός μεταμφιεσμένων*, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2009, 30ή χιλιάδα 2009.
- Μια μεγάλη καρδιά γεμίζει με ελάχιστα*, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2010, 37η χιλιάδα 2017.
- Το χρονικό μιας μοιχείας*, τόμος με τρεις νουβέλες, 2η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2010, 17η χιλιάδα 2015.

- Αυτή η σκάλα δεν κατεβαίνει*, διηγήματα, 2η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2009, 8η χιλιάδα 2015.
- Ο ερωτευμένος Πολωνός*, 1η έκδοση, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2011,
30ή χιλιάδα 2013.
- Κυριακή απόγευμα στη Βιέννη*, ψυχολογία, 1η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2012, 18η χιλιάδα 2015.
- Το δωμάτιο που ταξιδεύει*, παιδική λογοτεχνία, 2η έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2013, 4η χιλιάδα 2015.
- Γενέθλια ξανά*, μυθιστόρημα, 1η έκδοση, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ 2013,
13η χιλιάδα 2015.
- Σιωπές για να ακούγεται*, ψυχολογία 1η έκδοση, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ
2014, 20ή χιλιάδα 2015.

Σε ξένο σπίτι

Εκείνο το συννεφιασμένο, πολύ υγρό και χαμηλοσκέπαστο πρωινό του Νοέμβρη ξημέρωσε πάλι στην Κρήτη, σε κεφαλοχώρι των παρυφών των Λευκών Ορέων, και ήταν η χρονιά του 1951.

Από την αρχή είχε πάρει την απόφαση να μην κατεβούν στα Χανιά, στη Χώρα όπως ακόμη την ονόμαζαν πολλοί, με το λεωφορείο, αλλά καβάλα στο σκούρο του άλογο. Μπροστά ο άντρας, να κρατάει τα γκέμια στα γερά δάχτυλά του, και πίσω, με τυλιγμένα τα χέρια της γύρω από τη λιγνή και δυνατή μέση του, η κόρη. Ένα τέτοιο ταξίδι, μια τέτοια άφιξη στην πόλη και στη μεγαλόπρεπη καγκελόπορτα του αρχοντικού της ξαδέλφης του, το θεωρούσε ως τρόπο κατά πολύ πιο αξιοπρεπή, περήφανο, από το να έρθουν με το λεωφορείο, ακόμη και με ένα λασπωμένο ταξί που θα τους μετέφερε, σαν τους οποιουσδήποτε ορεσιβίους χωριάτες, από το πρακτορείο των λεωφορείων μέχρι την αριστοκρατική γειτονιά του Μπόλαρη. Σήμερα, ειδικά σήμερα, είχε μεγάλη ανάγκη να μαζέψει η ψυχή του όσο περισσότερη περηφάνια και λεβεντιά μπορούσε, να μην απογίνει κουρέλια η ήδη ξεσκισμένη αυτοεκτίμησή του.

Έτσι καλπάζοντας, χαλαρά δήθεν, επί ώρες, αργόσυρτα, παρακαλώντας τον βαρύ ουρανό να μη βρέξει, προσπαθούσε να παρατραβήξει τούτη η πορεία όσο γινόταν πιο πολύ, ακόμη και έναν χρόνο, ή και δέκα χρόνια ακόμη να κρατήσει. Να πηγαίνουνε, να πηγαίνουνε, και να μη φτάνουνε... Οδηγούσε στητός το άτι του και ένιωθε τα λεπτά, τα απαλά χέρια της κόρης του να τον τυλίγουν από τη μέση σφιχτά, με εμπιστοσύνη που τον έσφαζε. Γιατί του είχε εμπιστοσύνη ακόμη και τώρα, ακόμη και σήμερα, συννεφιασμένη μέρα Νοέμβρη του 1951, που την πήγαινε σε ξένα χέρια, που ετοιμαζόταν να την εγκαταλείψει.

Εκείνη το γνώριζε το σχέδιο, όλα της τα εξήγησε σαν ίσος προς ίσο, συμφωνούσε μαζί του, με την τρομερή καρτερία των απελπισμένων, και συνέχιζε να τον εμπιστεύεται. Δεν του αντιμίλησε, καμιά αντίρρηση, ούτε ερώτηση, δεν του εκδήλωσε το παραμικρό παράπονο, ούτε μούτρα τού έκανε, ούτε καν ένα βλέμμα επικριτικό, και τούτη η σιωπή της, η χωρίς κατηγορία καμιά, η δίχως καμιά νύξη πειραγμένη ή στενόχωρη, τον σκότωνε, αιμορραγούσε και ένιωθε το αόρατο αίμα του να στάζει, σταγόνα σταγόνα, στο στομάχι του, στα μαύρα του σπλάχνα, όπως κάλπαζε χαλαρά με το άλογο. Και συνδύαζε το στάξιμό του, έτσι όπως έπεφτε στα εντός του σταγόνα σταγόνα, με τον ρυθμό των σπλών.

Πήγαιναν και πήγαιναν ανάμεσα σε ανοιχτόχρωμους βράχους, κάτω από πυκνά δέντρα –δεντρά τα λένε σε κάποιες γύρω περιοχές–, δίπλα από αγκαθωτά θαμνά, βάτους και σχοίνους. Κάποιες στιγμές χαμήλωναν τα σύννεφα, κά-

λυπταν όλα τα γύρω, και φάνταζαν οι δυο παράξενοι καβιλάρηδες να μετεωρίζονται πάνω στο ωραίο άτι, να πετούν σε ένα απόσπασμα ουρανού που κατέβηκε, να σκίζουν τα νέφη και να προχωρούν σαν παλαιός θρύλος.

Ήθελε και δεν ήθελε να φτάσουν στου Μπόλαρη. Προχωρούσε και δεν προχωρούσε. Όταν μάλιστα χαμήλωναν και τους σκέπαζαν τα σύννεφα ήταν σαν να κάλπαζαν επιτόπου.

Καθυστερούσε την άφιξη.

Έψαχνε τρόπους πονηρούς να παίρνει στροφές παράταιρες, να ανεβοκατεβαίνει από περιττούς να περάσει λόφους, να κάνει πως μπερδεύει τα μονοπάτια των βουνών και πως πισωγυρίζει να ξαναμπεί στον σωστό δρόμο, ώστε να καθυστερεί. Ήθελε και δεν ήθελε να φτάσουν στου Μπόλαρη. Ήθελε για να τελειώνει πια τούτο το μαρτύριο του αποχωρισμού, της ήττας, της ντροπής του, και πάλι δεν ήθελε γιατί δεν άντεχε η καρδιά του να της πει ή να μην της πει το αντίο. Είτε το έλεγε, είτε δεν το έλεγε, το αντίο θα ήταν πια εκεί, σαν μια γη, μια ολάκερη ήπειρος, σαν μια απάνθρωπη εξορία, μια προδοσία αναμφισβήτητη, μέχρι να κλείσει τα μάτια του.

Καλύτερα να πήγαιναν με το άλογο αιώνια έτσι. Όπως στους μύθους και σε κάτι αρχαία τραγούδια μακρόσυρτα, όπου τα πρόσωπα, ακόμη και να τυραννηθούν, ακόμη και να πεθάνουν, επανέρχονται, τότε κυρίως επανέρχονται. Έχουν να λύσουν παλιούς λογαριασμούς και δεν μπορούν να αναπαυθούν στον τάφο τους και στον ευλογημένο ύπνο του δικαίου. Πάλι ξεκινάει ο κύκλος της ζωής τους απ' την

αρχή, με παραλλαγές έστω, αλλά ξαναζούν, πορεύονται από εκεί όπου σταμάτησαν, συναντιούνται πάλι με όσους δεν έλυσαν ένα δράμα. Γι' αυτό αγαπά κι όλο ξαναδιαβάζει τους μύθους και τα τραγούδια τούτος ο καβαλάρης, που ιππεύει, που κατεβαίνει από τα Λευκά Όρη και πάει προς τα Χανιά. Δε γνωρίζει άλλον τρόπο να νικά τον θάνατο και να ξαναγυρίζει στις αγάπες του και στα κρίματά του, να μη χάνεται, να μην εξαφανίζεται, να μην συντηρείται το άδικο, να μην πονά τόσο ανυπόφορα με τα αντίο.

Η δικαίωση!

Η δικαίωση, που στη ζωή του δεν τη συνάντησε συχνά, λένε πως υπάρχει αιώνια κάπου σαν ανταμοιβή, σαν στέφανο, στον αιώνα τον άπαντα, και μετά τον θάνατο. *Λόγια, λόγια, λόγια*, έλεγε πάλι μέσα του με θυμό, λόγια για να παρηγοριέται ο κάθε δειλός για τούτα τα άπρεπα που στήνει η ζωή...

Αυτά συλλογιζόταν και πήγαινε, πίσω μπρος πήγαινε, ενώ τα τρυφερά χέρια της κόρης του τον έσφιγγαν όλο και πιο θερμά απ' τη μέση, το έβλεπε πόσο κι εκείνη αρνιόταν τον αποχωρισμό τους. Αν του ήταν θυμωμένη τουλάχιστον, αν τον έβαζε να της εξηγήει ή να της απολογείται, αν τον έβαζε να της υποσχεθεί με λεπτομέρειες, αν τον αμφισβητούσε και τον ανάγκαζε να υπερασπιστεί τον εαυτό του, τα πράγματα θα ήταν πιο εύκολα. Ναι, μπορεί και για μια στιγμή να υπερασπιζόταν τον άθλιο εαυτό του και να γιατρευόταν ελάχιστα από τούτο το σκίσιμο, να έσπρωχνε το αγκωνάρι, τον μυτερό λίθο της ενοχής στο στέρνο του. Τον έγδερνε το λιθάρι της ενοχής, τον μάτωνε.

Δεν του είχε θυμώσει.

Αντίθετα, έγερνε κάθε τόσο το κεφάλι της να ακουμπήσει στη δυνατή φαρδιά πλάτη του και να ακούσει καθαρότερα τον χτύπο της καρδιάς του· από την πλάτη, όπως σε τοίχο που ζητάμε να ακούσουμε τι γίνεται στο διπλανό δωμάτιο, τι συμβαίνει και έρχονται υπόκωφα κάποιοι μυστήριοι ήχοι. Τον καταλάβαινε πάντα. Πάντα τον κατανοούσε, όσο και να τη δυσκόλευαν οι αποφάσεις του, εκείνη τις δεχόταν με πίστη. Μήπως αυτό δεν είναι η αγάπη; Η αβάσταχτη άπειρη αγάπη που δεν είναι απλό να την αισθάνεται ο κάθε ένας;

Ο δυσάρεστος ήχος της δικής του καρδιάς μπερδευόταν κι αυτός με τις οπλές του αλόγου όπως ηχούσαν σε χώμα, σε σπασμένα βάτα, σε καλντερίμι ή άσφαλο.

Το αίμα μου που στάζει δεν το βλέπει, δεν το ακούει, μονάχα εγώ... έλεγε με τον νου του και πίστευε ότι έτσι πρέπει να γίνεται με τους φονιάδες, με κανένα να μη μοιράζονται τη φρίκη τους. Ιδίως μ' αυτή την κόρη, αυτή, που και να τη σκότωνε, να την έπνιγε με τα χέρια του, θα τον καταλάβαινε. Και την ύστατη στιγμή του θανάτου της, όπως θα την έσφιγγε, τα μάτια της θα τον ατένιζαν με εμπιστοσύνη.

Φονιά θεωρούσε τον εαυτό του, κανένα ελαφρυντικό δεν αναγνώριζε για τη φτώχεια εκείνων των καιρών, την ιστορία της χώρας, τις τυραννίες του απομακρυσμένου νησιού, τις αδικίες τόσων θανάτων, τα χρέη τα δικά του και τα κληρονομημένα απ' τον πατέρα του, τις ασθένειες που τον ξεκλήρισαν, τη βαριά, μα πολύ βαριά χηρεία που τον βρήκε. Κανένα ελαφρυντικό! Ένας πατέρας, ένας αφέντης,

όπως συνήθιζαν ακόμη τα παιδιά να αποκαλούν τους πατεράδες στην Κρήτη, θα έπρεπε να βρίσκει με κάθε τρόπο έναν δρόμο σωσμού. Δεν έχει ελαφρυντικά ποτέ ένας πατέρας να μη σώζει το κορίτσι του.

Είπε πως κατέληξε στο συνετότερο εντέλει. Μέσα στη δίνη όσων ξεχύθηκαν πάνω στη ζωή τους σαν κατάρες και πληγές του Φαραώ τα τελευταία χρόνια, κατέληξε στο πιο λογικό. Ξενύχτησε για νύχτες και νύχτες, βημάτισε αμέτρητες ώρες πάνω κάτω, γύρω γύρω στο γυμνό αλώνι τους με κάψα και βροχές, μήπως και καθαρίσει η σκέψη του, αδυνάτισε απ' την πολλή σκέψη, τα σκέφτηκε έτσι, τα έβαλε αλλιώς, μίλησε και με τον γέρο ιερέα του γειτονικού χωριού που είχε πάντα στα χείλη μια σοφή γνώμη, και κατέληξε ότι είναι το πιο σωστό, ίσως και το μόνο που έχει μια ελπίδα. Να παραδώσει για ένα διάστημα τη δεκαεφτάχρονη μοναχοκόρη του στην πλούσια τριτοξαδέλφη του στα Χανιά, και να φύγει να δουλέψει στην Αμερική, στην Πολιτεία του Σικάγου. Κατά τον κόσμο, κατά το λογικό, ήταν το πιο συνετό, το δικαιότερο, το μόνο ελπιδοφόρο που θα τους γλίτωνε ίσως μια μέρα από τη μιζέρια, θα ξαναθεμέλιωνε την ξεθεμελιωμένη τους ζωή κάτω από τα πόδια τους. Όλη η κοινωνία και το συγγενολόι συμφωνούσαν.

Για τη βαθιά ψυχή του όμως δεν ήταν...

Η βαθύτερη καρδιά του, εκείνη η παντέρμη, η άυπνη, η στοιχειωμένη ψυχή δε συμφωνούσε. Όφειλε να κάνει το παν να μην την αποχωριστεί, να μην την αφήσει μόνη της πίσω. Είχε από τη φύση του ένα αίσθημα ευθύνης αρχηγού, είχε κι ένα κακό προαισθημα. Μόνη η κόρη του! Και μόνη, θα

είναι οπουδήποτε μακριά από το βλέμμα του. Μαζί του πάντα, στην ακτίνα της δικιάς του ματιάς, στην ακτίνα ν' ακούει τη φωνή της, ν' ακούει κι η κόρη τη σιωπή του πατέρα της, αυτό είναι το σωστότερο, αυτό το δικαιότερο, κυρίως το φυσικό· όμως δε βρήκε τρόπο να το πράξει.

Μπήκαν επιτέλους, έτσι καβάλα στο σκούρο άλογο, μέσα στην πολιτεία, στα Χανιά.

Πριν απ' το μεσημέρι ξεπέζεψαν στο φαρδύ πεζοδρόμιο, μπροστά στη μαντεμένα και ολοσκάλιστη καγκελόπορτα του αρχοντικού που είχε τον αριθμό 22. Ένας εργάτης-υπηρέτης, που σκάλιζε προς έναν μαντρότοιχο στα ανατολικά τα οπωροφόρα του σπιτιού, δυο βερικοκιές και μια τζανεριά, πλησίασε και του συνέστησε να πάει να τακτοποιήσει το ζώο στον πλαϊνό δρόμο· στη στενή αυλόπορτα του μικρότερου δρόμου μια και το σπίτι ήταν γωνιακό, να μην το δέσει μπρος στην κύρια είσοδο, δεν επιτρεπόταν.

Υπάκουσε αμίλητος και τύλιξε το χαλινάρι σε ένα κρικέλι σφηνωμένο στην πετρόχτιστη μάντρα του πίσω περιβολιού. Βοήθησε την κόρη να ξεπεζέψει και με μια σβέλτη ματιά γύρεψε να διαβάσει στο πρόσωπό της το πώς αισθάνεται. Τίποτα δεν άλλαζε στη δική της εμπιστοσύνη. Ήταν ήρεμη, χλωμή από την κούραση του ταξιδιού, γαλήνια και γλυκιά. Λες και περίμενε από εκείνον μονάχα κι αποκλειστικά το σωστότερο κι αυτό την κρατούσε μέσα σε ένα διαρκές φως ειρηνικό που την ομόρφαινε κι άλλο. Το δικό του το πρόσωπο είχε γίνει θεοσκότεινο, με το ζόρι έκρυβε μια αγριάδα.

Ακούστηκε τότε η φωνή της ξαδέλφης του, της ξαδέλφης με το όνομα Ερμιόνη Καλλέργη, που κατέβαινε τα μαρμάρια σκαλιά κι έσπευδε να τους προϋπαντήσει.

«Καλώς τους! Καλώς τους!» έλεγε η φωνή και το δεξί χέρι της συγκρατούσε το άνοιγμα της μεταξένιας ρόμπας να μην ανοίξει άλλο. Ήταν μια κομψή κίνηση που συνήθιζαν τότε οι καλοντυμένες και κοινωνικές αστές. Βάδιζε γρήγορα, παρά τα χρόνια και τα κιλά της, και το γέλιο της ακουγόταν πλούσιο. Χαιρόταν να τους υποδέχεται. Ευχαριστημένη από τη θέση της, τη σχετική υγεία της, τη χηρεία της ίσως, και πιο πολύ από το διάσημο αρχοντικό της, απολάμβανε να συμπεριφέρεται γενναιόδωρα, πληθωρικά, κάποτε σε βαθμό υπερβολής. Αυτή ακριβώς η υπερβολή ήταν που προκαλούσε στον άλλον μια κάποια υποψία επίδειξης, αλλά υποψία που δεν αποκλείεται να την αδικούσε και να επρόκειτο απλώς για μια όντως γαλαντόμα φύση.

Είναι δύσκολο να εξερευνάς τις γνήσιες προθέσεις των πλουσίων, εκείνων που είναι εξαιρετικά ευνοημένοι από την τύχη τους και μάλιστα από τα γεννοφάσκια τους. Λες και, όπως γράφουν οι ρομαντικοί στοχαστές, το βάσανο, η στέρηση, οι ατυχίες, να είναι σχολειό αναγκαίο για να πεις πως έγινες λίγο άνθρωπος. Δίχως τούτο το σχολειό μπερδεύσαι ως χαρακτήρας. Μπερδεύεις και τους άλλους που σε παρατηρούν, που είναι φτωχότεροι, που είναι αναγκασμένοι να έχουν πάρε δώσε μαζί σου. Γιατί εκεί που πας να συγκινηθείς με την προσφορά τους, εκεί και αντιδράς, αισθάνεσαι μειωμένος μπροστά τους. Υποβιβάζεσαι με την καλοσύνη τους, τη χρειάζεσαι αλλά προσβάλλεσαι κιόλας. Επει-

δή ακριβώς τη χρειάζεσαι σε πιάνει η ντροπή, οργή για τη θέση τους, την ανωτερότητά τους, ζητάς να τους υποβιβάσεις κι αυτούς, να λες πως μπορεί να μην είναι άδολοι.

Η ξαδέλφη του όμως ήταν μάλλον πιο απλή ψυχή, μακριά από τούτες τις υποθέσεις.

Θα μπορούσε να τα συλλογίζεται τούτα ο θλιμμένος καβαλάρης, ήταν του τύπου του να συλλογίζεται πάνω στα ανθρώπινα, όμως όχι σήμερα, όχι τώρα. Τώρα είχε ξεπέσει στην ανάγκη κι αυτό τον παρέλυε, τον αρρώσταινε, τον περιόριζε στα στοιχειώδη και στα πρέπει τα πρακτικά. Αν δεν είχε να προστατέψει το κορίτσι του, θα τα κλοτσούσε όλα και θα έλεγε ένα χορτάτο «άι σιχτίρ» στις τσιριμόνιες και στις ντροπές του. Θα ξανανέβαινε στο σκούρο άτι του και θα κάλπαζε σαν παλιός πολεμιστής έξω απ' την πολιτεία, θα ξαναγύριζε στα βουνά, θα πήγαινε σε μιαν άκρη στις Μαδάρες, σε γκρεμό βαθύτατο, να σταθεί πάνω από το χάος και να ανασάνει μια ανάσα βαθιά. Μέχρι τις φτέρνες του βαθιά ανάσα, μέχρι την κορυφή του κρανίου του, να ξεπλυθεί από τη βρόμα του κόσμου κι απ' τις αμαρτίες τις δικές του. Να σπάσει της κακιάς μοίρας τα κάγκελα. Να βγάλει μια δυνατή κραυγή, να ακούσει τον αντίλαλό της, από κορυφή σε κορυφή, από φαράγγι σε φαράγγι. Μονάχα αυτό θα ήθελε, τίποτε άλλο, απολύτως τίποτε άλλο δεν είχε ανάγκη ο ίδιος.

Τώρα όμως...

Τώρα όλη του η υπόσταση όφειλε να είναι μονάχα πράξεις, καθωσπρεπισμοί, κινήσεις και κάποια λόγια κοινότοπα που η αναγκεμένη θέση του του επέβαλλε ως ατιμωτική δοκιμασία.

Πλησίασε κι αυτός κρατώντας το καλάθι με τα δώρα του προς τη χαρούμενη κυρία Ερμιόνη.

«Καλώς σε βρίσκω, ξαδέλφη!» έκανε όσο μπορούσε πιο φυσικά ώστε να καλύψει την ντροπή εκείνου που δέχεται. Η δική του φυσική γενναιοδωρία είχε κατακουρευλιαστεί. Είχε καταντήσει μονάχα ένα καλάθι με τυριά, φασκόμηλα, αυγά και ρίγανες. Δεν ήταν εύκολο να την κοιτάξει στα μάτια. Κι όμως, βίαζε τα μάτια του να την κοιτούν γιατί ήταν μεγαλύτερη ντροπή να φαίνεται η ντροπή του. Τούτο το σπαστό και πολύσπαστο θέατρο των συμπεριφορών εξελισσόταν όλο και πιο ανυπόφορο. Ευτυχώς, μέσα στα κελαηδίσματα των γυναικών, ο εαυτός του οπισθοχώρησε σε δεύτερο ρόλο και ανακουφίστηκε προσωρινά. Ανέπνευσε μια αναπνοή μισή.

«Νονά!» πρόφερε και η κόρη του γλυκά κι ευγενικά, με μια λαχτάρα μικρή, και έτρεξε προς την αγκαλιά της.

Η θεία την πήρε γελαστά από το χέρι, το άλλο κρατούσε συνέχεια τη μεταξωτή ρόμπα να μην ανοίξει, και προχώρησαν από έναν διάδρομο ανάμεσα σε τριαντάφυλλα φθινοπώρου προς τα μαρμάρινα κεντρικά σκαλιά. Στάθηκε λίγο δίπλα στις κολόνες στο φαρδύ σαν βεράντα κεφαλόσκαλο και ξανακοίταξε εξεταστικά το κορίτσι. Από πάνω μέχρι κάτω την κοίταξε και ξαναγύρισε να εξετάζει το πρόσωπό της.

«Ομόρφυνες εσύ! Έγινες αγνώριστη!»

«Νονά!» επανέλαβε εκείνη απαλά, σαν να ζητούσε συγγνώμη που ομόρφυνε, που μεγάλωσε. Εμφανίζεται μια τέτοιου είδους αιδώς στα κορίτσια της εφηβείας, και περισσό-

τερο στα αγόρια, όταν, θέλοντας και μη, αλλάζουν πολύ και γοργά, πράγμα που σαστίζει τους άλλους. Είναι και που τα ίδια τα νέα πλάσματα δε γίνεται να ελέγχουν την ανάπτυξή τους, μεγαλώνουν και μεταμορφώνονται ερήμην τους, πιο γρήγορα από όσο ακολουθεί η ακόμη παιδική ψυχή τους.

Είχαν περάσει πια στο πρώτο σαλόνι του αρχοντικού και η νονά τραβούσε τα βαριά στόρια να μπει φως στον μισοσκότεινο χώρο, ενώ ακούγονταν δυνατά να κυλούν οι κρίκοι στο κουρτινόξυλο.

Ο πατέρας ερχόταν από πίσω με τη βαλίτσα, μια δερμάτινη βαλίτσα, ακριβή, που προ καιρού αγόρασε από τα Στιβανάδικα με τις τελευταίες τους οικονομίες. Και τα ρούχα της κόρης του φρόντισε να είναι καλά, ακριβούτσικα, καλοβαλμένα και μπόλικα. Η αξιοπρεπής, προσεγμένη εικόνα τους ήταν το μόνο αντίδοτο στο φαρμάκι που τον πότιζε η ανάγκη, μια αίσθηση σχεδόν επαιτείας που δε βασιόταν. Ας την παρέδιδε τουλάχιστον στο αρχοντικό ως αρχοντοπούλα, όχι σαν υπηρέτρια. Όλα τα υπολόγιζε με τη σχολαστικότητα του τσιφούτη που μετράει τις λίρες, τις τελευταίες λίρες, τις πεντάρες της περηφάνιας του. Με τη σχολαστικότητα εκείνου που αισθάνεται κατώτερος, αποτυχημένος, μετέωρος στην άκρη του εξευτελισμού και κινδυνεύει να γκρεμιστεί στο τιποτένιο. Από μια λάθος λέξη του κινδυνεύει να ρεζιλευτεί, από ένα φάλτσο βλέμμα.

Έλεγε μέσα του, ευτυχώς που η ξαδέλφη ήταν και νονά του παιδιού, κι έτσι δε θα χρειαζόταν να την αποκαλεί η μικρή «θεία», όπως συνήθιζαν να φωνάζουν την αφεντικίνα τους οι ψυχοκόρες, διότι στην πραγματικότητα για ψυχο-

κόρη την έφερνε. Είχαν κατά κάποιο τρόπο, τότε ρητό πό-
τε χωρίς λόγια, συμφωνηθεί αυτά από μήνες ανάμεσα στα
δυο μακρινά ξαδέλφια. Από τότε που αποφασίστηκε η με-
τανάστευσή του στο Σικάγο της Αμερικής και γύρευε όλα
να τα συντελέσει προσεχτικά πριν φύγει για τη Νέα Γη.

Νονά λοιπόν, αν και ο πραγματικός νονός που τη βάφτι-
σε ήταν ο από χρόνια νεκρός σύζυγος της ξαδέλφης. Έμπο-
ρος πλούσιος, αρκετά πλούσιος, αβγάτισε τη μεγάλη προϊ-
κα της συζύγου με χονδρεμπόριο, με συναλλαγές ακόμη και
με το Κάιρο, την Αλεξάνδρεια και το μαύρο μακρινό Σου-
δάν. Πεθαίνοντας κάποιο βραδάκι από εγκεφαλικό –ακου-
γόταν πως τον βρήκε ο θάνατος, ο λεγόμενος ευτυχισμέ-
νος θάνατος, στο κρεβάτι μιας πόρνης στη Σπλάντζια–, την
άφησε χήρα, άτεκνη, άκληρη και πάμπλουτη. Μπορούσε
εκείνη δηλαδή να αισθάνεται τώρα πια και για πάντα σαν
παιδούλα, σαν παρθένα κόρη στην αρχή της ζωής, χωρίς
βάρη, χωρίς έγνοιες, χωρίς βασανιστικούς και βάρβαρους
ερωτισμούς στο συζυγικό κρεβάτι, ερωτευμένη μονάχα με
την καλή εκ γενετής τύχη της και τη θέση της στην κοινω-
νία που σεβόταν σαν θρησκεία. Δε διέτρεχε κινδύνους ού-
τε απ' έξω, ούτε –κυρίως– από μέσα της. Ήταν κατασταλαγ-
μένη και τοποθετημένη σε ένα καθωσπρέπει σκηνικό που
πολύ της άρεσε. Που της ταίριαζε γάντι. Χήρα ήταν και ένιω-
θε πολύ καλύτερα απ' ό,τι παντρεμένη. Τουλάχιστον έτσι
αισθανόταν κι ας μην το γνώριζε επακριβώς. Γερνούσε με
την αφέλεια, την αυτάρκεια και τον εγωκεντρισμό των μι-
κρών παιδιών, αν και αυτά τα συμπαθητικά για τα μικρά
παιδιά στοιχεία με τον καιρό εξελίσσονται και σε τερατω-

δίες ενίοτε. Η αφέλεια, ασκούμενη επί τόσα χρόνια, γίνεται, δηλαδή, ελαφρώς ηλιθιότητα, η αυτάρκεια στενοκεφαλιά, ο εγωκεντρισμός πείσμα ή παραφροσύνη.

Αλλάζουν άραγε οι άνθρωποι; Πότε απαντούμε πως ναι, τότε πως όχι, δεν αλλάζουν. Πως τον αράπη κι αν τον πλένεις, και τα γνωστά. Η πραγματικότητα όμως «όταν σπανάτως την προσέχουμε» φωνάζει πως αλλάζουν, συνήθως προς το χειρότερο. Τα πάθη, οι εγωισμοί και τα συμφέροντα, τόσο διαδεδομένα, εμπεδωμένα σαν τρόπος ζωής, επιδέξια καλλιεργούν το πρώτο πρώτο αγαθό υλικό μας. Είναι άθλος και αγιότητα να μεγαλώνεις όλο και πιο έξυπνος, όλο και πιο ταπεινός. Είναι εξόχως δύσκολη η καριέρα των ηλικιών μας.

Η εξηντάρα και βάλε νονά μπαινόβγαине τώρα στα δωμάτια και έδινε χαμηλόφωνες, σύντομες εντολές σε κάποιους. Φαινόταν να επικρατούν μέσα στο αρχοντικό κώδικες παραδοσιακοί, δοκιμασμένοι, ακατανόητοι ίσως στους τρίτους, αλλά που κατάφερναν έτσι να λειτουργούν όλα στην εντέλεια. Ήταν το καμάρι της η λειτουργία του τεράστιου σπιτικού της.

Έδινε λοιπόν εντολές λιγόλογες, καμιά φορά μόνο με βλέμμα και νεύματα, μια κίνηση των περιποιημένων χεριών της, στην καμαριέρα, τη μαγείρισσα, το λιγνό κορίτσι για τα θελήματα, τον κηπουρό, τον εργάτη που έσκαβε τα οπωροφόρα έξω, σκιές ανθρώπων που εκτελούσαν. Εντολές για τη βαλίτσα, για το κηπόσπιτο, για το φαγητό, για κάποια πρόσθετα ψώνια, για το τηλέφωνο. Το αρχοντικό της διέθετε

το πρώτο ή από τα πρώτα μαύρα, σαν από έβενο, τηλέφωνα στα Χανιά, με νούμερο τριψήφιο, από εκείνα που ο ήχος τους παραήταν διαπεραστικός, σκληρός, σαν συναγερμός στην ησυχία, αλλά που γέμιζε καμάρι τον οικοδεσπότη, την οικοδέσποινα εν προκειμένω, αφού μπορούσε να κατέχει τέτοιο θαύμα, την ευχέρεια να επικοινωνεί τόσο απλά με τον έξω πληθυσμό, ακόμη και με το εξωτερικό. Το γεγονός ότι κουδούνιζε συχνά αποδείκνυε πόσο τη γύρευαν, πόσο απαραίτητη ήταν για αρκετούς, κι ας παρίστανε πως κουράστηκε. «Θεέ μου πια αυτό το τηλέφωνο!... Δε λέει να σταματήσει από το πρωί...»

Ύστερα στράφηκε πάλι στη βαφτισιμιά της και ξανάπλωσε προς το μέρος το χέρι της.

Το κορίτσι έτρεξε για να ξαναπέσει σε μια αγκαλιά που την καλούσε, όμως η νονά με μια χειρονομία όρισε αυτόματα την ακτίνα που μπορούσε να πλησιάζει η μικρή.

«Να λοιπόν που μας ήρθες, Κατίνα!»

«Κάτια τη φωνάζουμε», διόρθωσε ο πατέρας.

«Μα πώς;» έδειξε έκπληξη εκείνη. «Αικατερίνη θυμάμαι στη βάφτιση. Τις Αικατερίνες τις λέμε Κατίνες ή το πολύ πολύ Καίτες. Το Κάτια είναι ελληνικό;» Υπήρχε λες μια μομφή στο ερωτηματικό της, ένα ίχνος μομφής.

«Το θυμάσαι ίσως, η συγχωρεμένη η μαμά της όλο διάβαζε μυθιστορήματα...» χαμογέλασε ο πατέρας.

«Αν θυμάμαι καλά προτιμούσε τους Ρώσους», έκανε η ξαδέλφη του. Πάλι η ιδέα της μομφής.

«Η αλήθεια, η ρώσικη λογοτεχνία είναι βέβαια η καλύτερη».

«Της άρεσαν κάπως και οι απόψεις των μπολσεβίκων», πρόσθεσε δήθεν με χιούμορ η ξαδέλφη, σαν πρόθυμη τώρα να αποδεχθεί οτιδήποτε φανερώνει δημοκρατικότητα και κοσμοπολιτισμό. «Θυμάμαι πως κάποτε υπήρξαμε συμμαθήτριες στο Ωδείο για λίγο, είχαμε βέβαια αρκετή διαφορά στην ηλικία, αλλά συνυπήρξαμε. Την πειράζανε, “η κόκκινη Μαργαρίτα”. Το ήξερες αυτό;»

«Όχι, δεν το ήξερα, εγώ πήγαινα στο Γυμνάσιο κοντά στην Αγορά».

«Ήταν όμως χαριτωμένη, έξυπνη, μα λιγοζώιτη η καημενούλα...»

Κανείς από τους δυο επισκέπτες δε μίλησε. Αγαπούσαν υπερβολικά τη νεκρή για να έχουν να πουν κάτι.

«Κάτια λοιπόν! Ωραίο! Από ποιο μυθιστόρημα προέρχεται;»

«Τα ρώσικα βιβλία είναι γεμάτα Κάτιες», παρατήρησε εκείνος.

«Από την *Ανάσταση* του Τολστόι», ακούστηκε πρώτη φορά σε πρόταση ολόκληρη και θαρρετή η φωνή της κόρης.

«Κάτια λοιπόν! Καλύτερο από Κατίνα... Σίγουρα δε συγκρίνεται. Μου αρέσει!»

Ύστερα άλλαξε τόνο, σαν να τέλειωσαν οι εκπλήξεις που την έβγαζαν από τα δικά της νερά και με χαμόγελα ξαναπήρε την κατάσταση στα χέρια της. Ο ρόλος της γενναιόδωρης με αριστοκρατική καταγωγή τής πήγαινε καλύτερα, τον είχε μια ζωή χιλιοπροβάρει και χιλιοπαίζει στη σκηνή της καλής κοινωνίας, που επί εξήντα και κάτι χρόνια κυκλοφορούσε, μισόν αιώνα και βάλε δηλαδή.

Τούτες τις μικρόψυχες παρατηρήσεις για τη νονά δεν ξέρω ακριβώς ποιος τις κάνει εδώ μέσα. Ποιος, θέλει δε θέλει, χειμαρρωδώς τις περνάει απ' το μυαλό του. Ο πατέρας που έφερε να παραδώσει την κόρη του ή η συγγραφέας που, καταγράφοντας όσα έγιναν εκείνη τη μέρα, συμπάσχει και παρορμητικά διαισθάνεται ή φαντάζεται ή και επιθυμεί κάτι τέτοια; Να που και οι δυο μας, ο πατέρας κι εγώ, έχουμε βρεθεί ξάφνου απέναντι στη διαχυτική οικοδέσποινα και περίεργα τη σχολιάζουμε, την υποπτευόμαστε, πιθανόν την αδικούμε. Και καλά ο πατέρας, νιώθοντας λόγω θέσης του μειονεκτικά, έχει ελαφρυντικά να υποπτεύεται και την ελάχιστη εκδήλωση ως εις βάρος του· η συγγραφέας όμως γιατί είναι έτσι δύσπιστη προς την Ερμιόνη Καλλέργη; Τον έχει προδιαγράψει τον ρόλο πριν ξεκινήσει να διηγείται την ιστορία τους, ή, γράφοντας, η μεγαλοκυρία βιαστικά και αθέλητα της εμπνέει υποψίες; Τίποτα δεν είναι βέβαιο, όμως· για τις βιαστικές υποψίες μας στα μυθιστορήματα, όπως και στην εξελισσόμενη ζωή, πάντα οι ανατροπές θα σε ειρωνεύονται πίσω από του αρχοντικού τις τραβηγμένες κουρτίνες. Όταν ένας συγγραφέας τα ξέρει όλα για τους ήρωές του από την αρχή, δεν είναι καλός συγγραφέας, δεν μπορεί δηλαδή να παραδοθεί στις εκπλήξεις των γεγονότων, των προσώπων, που είναι απαραίτητες για να ζωντανέψει το κείμενο. Ακούω τους κρίκους στο κουρτινόξυλο να χτυπούν ανεπαίσθητα, σαν κάποιος αόρατος μαέστρος να τους ακουμπάει.

Είναι αρχή του βιβλίου όμως. Ήδη νομίζω ότι ακριβή απάντηση για τον πραγματικό χαρακτήρα της ξαδέλφης, θείας

και νονάς δε θα λάβω ποτέ. Ίσως γιατί, εντέλει, θα αποδειχθεί άτομο περιορισμένο στο μυαλό, και τους κουτούς πάρα πολύ δύσκολα τους καταλαβαίνεις. Τις αιτίες δηλαδή που λένε ή κάνουν πράγματα είναι πολύ δύσκολο να τις αναλύσεις. Οι προθέσεις τους μπορεί να είναι πολύ λοξά, ή κάτω απ' τη μύτη σου, ενώ εσύ αλλού κι αλλού τις γυρεύεις. Με τους κουτούς δε βγάζεις άκρη, ίσως γιατί δεν έχουν συνέπεια, άγονται και φέρονται, από δύση σε ανατολή, ανάλογα με τους ερεθισμούς και τις εντυπώσεις. Ωστόσο, τίποτα δεν αποκλείει και το να φερθούν κάποια στιγμή τέλεια, θαυμάσια, λυτρωτικά. Ακόμη κι αν το κάνουν τυχαία, δεν μπορούμε παρά να τους ευχαριστήσουμε.

Δεν ξέρω γιατί αισθάνομαι τη βιασύνη να δηλώσω στον αναγνώστη ένα τέτοιο συμπέρασμα. Διαρκώς παραμένει σοβαρό το ζήτημα της δικής μας προκατάληψης που διαστρεβλώνει τις τίμιες απόψεις. Γι' αυτό, ας είμαστε προσεχτικοί, κυρίως με τον κακούλη εαυτό μας, τον πάντα παρόντα.

Γύρισε λοιπόν η νονά ξανά πίσω στον οικείο εθισμένο ρόλο της και πρότεινε πάλι να τους προσφερθεί. «Θα έχετε πεινάσει, έπειτα από τέτοιο ταξίδι! Από πότε ξεκινήσατε; Από τα χαράματα; Από τη νύχτα μάλλον... Να βάλουμε νωρίτερα να φάμε, εδώ κανονικά τρώμε στις δύο, αλλά σήμερα να στρώσουμε τραπέζι νωρίτερα». Στράφηκε στη μαγείρισσα που περίμενε στην πόρτα κατά το χολ.

«Δεν πεινάμε!» απάντησαν και οι δυο επισκέπτες με μια φωνή. «Μην αλλάζετε το πρόγραμμά σας».

Δεν υπάρχει χειρότερο από το να πεινάς τόσο όσο οι δυο

τους που έφτασαν με το μαύρο άτι τους, και να επιβάλλεται να το κρύβεις. Η λαχτάρα τους να μη ρεζιλευτούν που πεινούν τους έκανε πειστικότερους, σαν να προσπαθούν ακόμη να χωνέψουν ύστερα από ένα χορταστικότατο γεύμα που κάθισαν και πήραν σε ακριβό εστιατόριο στον δρόμο. Εκείνος αυτόματα το μετάνιωσε που δε στάθηκαν, πριν, να φάνε σ' ένα μαγέρικο, τα έβαλε πάλι με τον εαυτό του. Πώς του διέφυγε;

Η νονά τούς πίστεψε, άλλωστε η ίδια διαρκώς πάλευε να αναβάλει να φάει οτιδήποτε αφού σε ολόκληρη τη ζωή της αγωνιζόταν να κάνει δίαιτα, είχε τάση στο πάχος. Από παιδί είχε αναπτύξει μια αποστροφή για τα φαγώσιμα, επειδή ακριβώς όφειλε να νικά την επιθυμία, όπως γίνεται με τον υπερβολικό ευσεβισμό, με την αυστηρότητα κάποιων φιλήδωνων, που τάχτηκαν σε μια παρθενία που δεν τους ταιριάζει.

«Να περιμένουμε λοιπόν να πάει δύο», έκανε με μια μικρή ανακούφιση. «Τουλάχιστον καφεδάκι;»

«Εστω», απάντησε σαν από ευγενική υποχώρηση ο πατέρας.

Πήγαν και κάθισαν στο δεύτερο συνεχόμενο σαλόνι, το έλεγαν από πάντα και «σαλόνι του καφέ», με τα γύψινα ταβάνια και το περσικό χαλί κρεμασμένο στον έναν τοίχο. Οι καναπέδες και οι πολυθρόνες ήταν τόσο μαλακές, από μεταξένιο λες δέρμα ζώου, που έπρεπε να προσέχεις να καθίσεις προς τα έξω, άκρη, γιατί κινδύνευες να γλιστρήσεις σε μια νωχέλεια που θα έδειχνε αγενής. Η Κάτια σταύρωσε τα

χέρια στα γόνατα και ξανάκουσε καρτερικά τα προσχέδια της μοίρας της. Κοιτούσε συνέχεια προς το πρόσωπο του μπαμπά της.

Ο μπαμπάς της, μετά τη μιζέρια που έπεσε στις περιοχές όπου ζουν και την άτυχη πορεία των ελαιοτριβείων, προκειμένου να καλύψει χρέη του μεγάλου του αδελφού, που αρρώστησε, και τα κληρονομημένα δάνεια του δικού τους μακαρίτη πατέρα, ήταν αναγκασμένος να μεταναστεύσει, να πάει και να δουλέψει στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Δεν ήθελε να σέρνει στα ξένα και στα τυφλά ένα μικρό κορίτσι μαζί του για τον πρώτο δύσκολο καιρό του ρίσκου και της προσαρμογής. Να μάθει πρώτα τη νέα ήπειρο και τη ζωή εκεί, πριν το πάρει κοντά του. Μην το ταλαιπωρήσει στην αβεβαιότητα και την επικίνδυνη πολυκοσμία, στη σκοτεινή πανσπερμία του Νέου Κόσμου. Να έστρωνε πρώτα μια καλή, κάπως τέλος πάντων υποφερτή οικονομική κατάσταση ο ίδιος, όπως έλπιζε στον Θεό, και να έλθει ο ίδιος πάλι στα Χανιά να την παραλάβει κοντά του. Να τη φροντίσει στα σίγουρα, με ασφάλεια, και να τη σπουδάσει σε σχολεία καλά, σε πανεπιστήμιο, όπως το ονειρευόταν η Μαργαρίτα η γυναίκα του.

Προσωρινά δέχτηκε την ευγενέστατη πρόταση της ξαδέλφης του, Ερμιόνης, να κρατήσει τη μικρή κοντά της για ένα διάστημα, να την προσέχει στο αρχοντικό σπίτι της, και η μικρή από τη μεριά της να τη βοηθάει στις ανάγκες του νοικοκυριού. Ήξερε να διαβάζει και να απαγγέλλει ωραία τα μυθιστορήματα και τα ποιήματα για τα μοναχικά βράδια του χειμώνα. Ήταν κάτι που έμαθε από τη μελετηρή μαμά

της και συνέχιζε και στον πατέρα της να διαβάζει πριν πάνε για ύπνο, σχεδόν κάθε βράδυ. Περί χρηματικής αμοιβής, βέβαια, δεν ειπώθηκε λέξη. Θα ήταν καταστροφή για την καταχτυπημένη περηφάνια του πατέρα, και η νονά το διαισθάνθηκε, ίσως και να το εκμεταλλεύτηκε. Ούτε που πρότεινε η ίδια κάτι τέτοιο. Υποτίθεται πως θα είχε στην τρυφερή προστασία της μια βαφτισιμιά και ανιψιά δίχως καμιά φτηνή συναλλαγή μεταξύ τους. Ήταν μια αδήλωτη απόφαση που ανακούφιζε και τους δυο τους, πατέρα και θεία, για διαφορετικό λόγο τον καθένα.

Το γυμνάσιο ήδη το τελείωσε πριν από μήνες, και μάλιστα με άριστα, θα ήταν ελεύθερη λοιπόν να συμπαραστέκεται στις ανάγκες της θείας και νονάς της. Και μόνο που θα ζούσε μέσα σ' αυτό το μέγαρο θα ήταν μια σπουδαία εκπαίδευση για την Κάτια.

Έπεσε μια δύσκολη σιωπή, αλλά ανακουφισμένη. Λες και ειπώθηκαν τα πιο ζόρικα, που όμως έβαλαν κάποια τάξη σε όσα αόριστα εκκρεμούσαν από τη στιγμή της άφιξης. Ύστερα η νονά κινήθηκε λίγο στη φαρδιά πολυθρόνα της και το μεταξωτό της ρούχο άφησε ένα θρόισμα σαν αναστεναγμό. Άλλαξε το πόδι που σταύρωνε στο αριστερό της γόνατο πάνω, και έβαλε το αριστερό πάνω στο δεξί. Ανακάτεψε λίγο προς τον αυχένα της τα πλούσια σε κότσο μαλλιά, ή μάλλον έχωσε τα δάχτυλα του δεξιού χεριού μέσα στον χαλαρό της κότσο.

«Η Κάτια λέω να μην κοιμάται στο μέγαρο», έκανε με γλυκιά, λιγάκι προσποιητή φωνή. «Της διάλεξα κάτι πιο ήσυχο και ανεξάρτητο να μένει. Εδώ μέσα όλο χτυπά το τηλέ-

φωνο, όλο κάποιος εμφανίζεται στα ξαφνικά, άσε πια τις σαχλαμάρες της καμαριέρας και της μαγειρίσσας, δεν είναι να τις ακούει νέο κορίτσι... Της ετοίμασα το κηπόσπιτο παραδίπλα που νομίζω είναι ό,τι της πρέπει, ένα κουκλόσπιτο στην πραγματικότητα! Θα το δείτε κι εσείς μόλις ξεκουραστείτε λιγάκι και βγούμε στο περιβόλι».

Ο πατέρας δεν είπε κουβέντα γι' αυτό και προσπάθησε τίποτα να μη διαφανεί στο πρόσωπό του. Δεν του άρεσε. Η Κάτια ενθουσιάστηκε. Τη λέξη κηπόσπιτο την έβρισκε παραμυθένια. Ένα μικρό παλατάκι λουλουδιών! Ένα ανθόσπιτο, ένα καταφύγιο ονείρων! Τι ωραίο!

«Σας ευχαριστώ! Σας ευχαριστώ!» στράφηκε στη νονά της με λαμπερή και αγνή ευγνωμοσύνη.

Το κηπόσπιτο ήταν πίσω στο περιβόλι, ένα περιβόλι που δεν πολυφρόντιζαν από χρόνια. Ο υπόλοιπος κήπος, διαχωρισμένος απ' το περιβόλι με μαύρα κάγκελα, ήταν εξαίσιος, από τους ωραιότερους των Χανίων, γεμάτος σχέδια από τσιμισίρια, σπάνιες τριανταφυλλίες, ακόμη και από την Περσία, αγιόκλημα, γιασεμιά, μενεξέδες, πανσέδες, πολλούς και σε διάφορα χρώματα ψαρόγαλους, όπως λένε εδώ τα γεράνια, ενώ υπάρχει πιο έξω χωριό με το όνομα Γεράνι. Οι τριανταφυλλίες πάντως ήταν το καμάρι τους, πολλές Χανιώτισσες κυρίες έρχονταν και ζητούσαν να πάρουν σπόρο για τους κήπους και τις βεράντες τους. Όμως, παραδόξως, τόσο αστραφτερά, πλούσια ρόδα πουθενά αλλού δεν ευδοκιμούσαν, ίσως το χώμα... Το χώμα του κήπου το είχαν φέρει από μακριά, τα πρόσεχε πολύ τα άνθη ο νεκρός

σύζυγός της, ο νονός σου Κάτια! Και ο κηπουρός μας είναι πολύ καλός, δόξα τω Θεώ, λες και του κληρονόμησε ο νονός σου τα μυστικά του...

Το πίσω περιβόλι, αντιθέτως, έδειχνε να φθείρεται μαρραμένο, τόπος ξεκομμένος και ξένος από όλο το υπόλοιπο σπιτικό. Στεκόταν ξεχασμένη στη μέση μια στερεμένη γούρνα με σάπια βρύα στον πυθμένα της, ένα διαλυμένο παγκάκι κάτω από δυο συκιές, και στον μαντρότοιχο προς τον διπλανό, στενότερο δρόμο φυτοζωούσε ένας τεράστιος αγριόθαμος με λευκές μαργαρίτες. Τόσο πυκνός αγριόθαμος που έφτιαχνε σπηλιά. Όταν η νονά ήταν πέντε έξι χρόνων έπαιζε εκεί μέσα με τις κούκλες της και θεωρούσε πως καθόταν όμορφα όμορφα μέσα σε ένα καταδικό της σπιτάκι. Τα παιδάκια αγαπούν να κλείνονται σε τέτοια μικρά δήθεν ψευτοδωμάτια, κάτω από τραπέζια, στις ντουλάπες. Τα διηγιόταν αυτά με νοσταλγία όπως αργότερα βάδιζε προσεχτικά και τους οδηγούσε εκεί όπου θα εγκαθίστατο με τη βαλίτσα της η Κάτια.

Το κηπόσπιτο υπήρξε, πολλά χρόνια πριν, περίπου στην αρχή του αιώνα, στάβλος, αλλά μετά, όταν πια δε διατηρούσαν άλογο ή άλλα ζώα, τον μετέτρεψαν σε αποθήκες. Φύλαγαν εκεί τα εργαλεία του κήπου, παλιά άχρηστα τώρα έπιπλα, μπαούλα όπου είχαν κρύψει διάφορα είδη, ακόμη και παιχνίδια από τα παιδικά χρόνια του νεκρού συζύγου της και του αδελφού του. Να, πιο πέρα, άφησαν έξω ένα ξύλινο παιδικό αλογάκι των δύο αδελφών. Δεν είναι συγκινητικό; Πώς περνάει η ζωή μας...

Η αλήθεια, τώρα το κηπόσπιτο ήταν αρκετά φροντισμέ-

νο. Καθαρισμένο, καθαροβαμμένο, σφουγγαρισμένο τέλεια και με κάποια νόστιμα έπιπλα, παλιά αλλά γερά, που εξυπηρετούν ένα νεαρό κορίτσι. Ακόμη και μια κομψή τουαλέτα βαμμένη γαλάζια, με καθρέφτη σε σχήμα οβάλ, της είχαν μεταφέρει, έπιπλο αναγκαίο σε κάθε σπιτικό εκείνα τα χρόνια, όπου οι γυναίκες δε χτενίζονταν και δε φτιάχνονταν όρθιες στον καθρέφτη του μπάνιου όπως οι σημερινές, αλλά καθισμένες επί ώρα στην τουαλέτα που βρισκόταν πάντα στο υπνοδωμάτιο. Το καρεκλάκι μάλιστα όπου κάθονταν να χτενιστούν, να βάψουν τα χείλη, να πασπαλίσουν με πον πον πούδρα το πρόσωπο, να βγάλουν με τσιμπιδάκι τα φρύδια, κάποιες να σχεδιάσουν με μαύρο μολύβι μίαν ελιά στο μάγουλο ή στο πιγούνι τους, να καρφώσουν τις φουρκέτες και τα χτενάκια στα μαλλιά, συνήθιζαν να το λένε σκαμπό, ήταν στρογγυλό και δεν είχε πλάτη.

Τα έπιπλα βέβαια ήταν ανόμοια, σχεδόν παράταιρα μεταξύ τους, αλλά ήταν κομμάτια συμπαθητικά που με τον φθαρμένο έστω πλούτο τους εξευγένιζαν τον φτωχό χώρο. Αλλά και στους τοίχους είχαν κρεμάσει λίγους ωραίους πίνακες με θέματα απ' τη μυθολογία, μια ωραία κοπέλα με σγουρή κόμη και ροζ χυτό φόρεμα να σκύβει στην ανθισμένη γη και να μαζεύει άνθη, μια φωτογραφία ημερολογίου με ελέφαντες στην Αφρική, μια καθολική εικόνα της Παρθένου στον Ευαγγελισμό, και μια ρεπροντιξιών με χορεύτριες του Ντεγκά, που σκύβουν με τον ιδιαίτερο τρόπο που σκύβουν οι μπαλαρίνες να δέσουν τα λευκά παπούτσια του μπαλέτου στα αδύνατα γυμνασμένα πόδια τους. Και τα χαλιά ήταν ανόμοια, όμως ήταν ζεστά και αρκετά, κολλημένα

το ένα στο άλλο για να μη φαίνεται πολύ το πάτωμα που παρέμενε πάτωμα από γκρίζο τσιμέντο, όπως ήταν από παλιά. Η μεγάλη ντουλάπα δεν είχε καθρέφτη, ήταν βγαλμένος επειδή ράγισε, και η νονά, όπως και ο περισσότερος κόσμος, πίστευε πως ένας ραγισμένος καθρέφτης φέρνει γρουσουζιά, υποσχέθηκε πως σύντομα θα έρθει ένας τζαμάς να τοποθετήσει πάνω στην ντουλάπα έναν νέο.

Υπήρχε μια εκκρεμής αίσθηση, κάτι του ανάμεσα, του μετέωρου, στον διπλό χώρο. Το υπνοδωμάτιο και ένα σαλονάκι ας πούμε, εκτός το πρόχειρο μπάνιο όπου έμπαινες απ' έξω. Ένα ανάμεσα περίεργο, άβολο. Κυρίως αχαarakterηριστο. Κάτι μεταξύ προσεγμένου και απρόσεχτου, πλούσιου και μίζερου, τρυφερού και σκληρού, θερμού και παγωμένου. Στο ανάμεσα πια θα ζούσε. Βαφτισιμιά και υπηρέτρια. Το γεγονός ότι δε θα την πλήρωνε με κάποιο μισθό επέπλεε σαν σωσίβιο πάνω στην αίσθηση ναυαγίου που έπνιγε τον πατέρα, μια λυτρωτική πολυτέλεια. Σαν παράσημο αξιοπρέπειας και για τους δυο τους εντέλει.

Δε γνωρίζουμε με ακρίβεια ολόκληρη τη ζωή του άλλου που νομίζουμε πως γνωρίζουμε, ούτε του πιο κοντινού μας. Και η γυναίκα που έφτασε, έπειτα από είκοσι πέντε χρόνια, στην πόλη όπου γεννήθηκε, για να εργαστεί ως δικηγόρος κρύβει το δικό της μυθιστόρημα.

Μάταια η κοινωνία γύρω της θα αναρωτιέται: Ποια ακριβώς είναι, γιατί επέστρεψε, τι και ποιον ζητά; Τι συνέβη αφότου σαν κυνηγημένη ένα βράδυ έφυγε απ' τη Σούδα με το πλοίο Αγγέλικα και μια μικρή βαλίτσα; Για να χαθεί στο βολικό χάος της πρωτεύουσας και να μεταμορφωθεί σε άλλη! Σε ποια; Για πόσο;

Τι τη γυρίζει στο παρελθόν; Κάτι να απαιτήσει; Κάτι να ξεπληρώσει; Να εκδικηθεί; Να διαγράψει; Ένας παλιός έρωτας; Έρωτας που είναι πάντα δώρο και τίμημα. Περισσότερο τίμημα...

Όταν ένας συγγραφέας τα ξέρει εξαρχής όλα για τους ήρωές του, δεν είναι καλός συγγραφέας. Δεν μπορεί δηλαδή να υποταχτεί στις εκπλήξεις των προσώπων, αναγκαίο για να ζωντανέψει το κείμενο. Όσο για τις δυο πόλεις όπου συμβαίνει τούτο το βιβλίο, τι να πεις; Κάθε πόλη που ζήσαμε είναι η αντανάκλασή μας, η προβολή του προσώπου μας.

Πάντα θα απορούν οι στοχαστές: Είναι η πόλη που επηρεάζει τους ανθρώπους της, ή οι άνθρωποι που της δίνουν τα χαρακτηριστικά τους;

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-1324-2

9 786180 113242

ΚΩΔ. ΜΗ-ΚΣΣΗΣ: 17602

Γ Ι Α Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Τ Ε Σ Μ Ε Α Π Α Ι Τ Η Σ Ε Ι Σ